

מלוח ספוגי ח"ש "אוסטרלי" הגדל בצידי דרכים באזורים

מדבריים (יולי 2023)

ערגה אלוני

תקציר: מלוח ספוגי *Atriplex holocarpa* המשתייך למשפחת הירבוזיים (בעבר השתייך לסילקיים) הוא הלופיט מדברי ח"ש גר, שהוכנס לארץ כצמח מרעה והפך לנפוץ ביותר בדרום הארץ. גובהו עד 30 ס"מ והוא מאופיין בעלים פשוטים מכסיפים שעל פניהם שערות מפרישות מלח. הצמח חד-ביתי בעל פרחים קטנים ירוקים מסודרים בפרחת דמוית שיבולת. לזוויג הזכרי 5 עלי כותרת ו5 אבקנים. הפרחים הנקביים בעלי 2 חפים בולטים עוטפים את הפרח, חסרי כותרת. השחלה עילית ולה-2 עליים. הפרי קרומי וספוגי הנפוץ ברוח.

מלוח ספוגי *Atriplex holocarpa* המשתייך למשפחת הירבוזיים (בעבר השתייך לסילקיים, משפחה שאוחדה עם הירבוזיים). הוא צמח מלחה (הלופיט) ח"ש וחד-ביתי גר בארץ שמקורו אוסטרלי, אשר הובא לארץ בשנות החמישים כצמח מרעה. צורתו מעוגלת גובהו 10-30 ס"מ.

מלוח ספוגי. מימין הצמח באדמה המדבר. באמצע: הגבעולים מוגנים מצוידים בשערות קשקשניות. משמאל: העלים דמויי רומח מאפירים מכוסים בלוטות מפרישות מלח. צילמה ערגה אלוני ©

לצמח גבעולים צפופים לרוב זקופים, מכסיפים, מכוסים מעטה קשקשים ללא קוצים. העלים פשוטים נגדיים, בשרניים, צבעם ירוק כסוף. שטח פני העלה העליון וחלקו התחתון מצוידים בשערות בהירות כוכביות שלפוחיות, צוברות מלח (פאהן 1987 & Mozafar Goodin 1970). לעלה פטוטרת קצרה מאורך הטרף, שהוא מורחב ושטוח. צורתו מעוינת עד עגולה שפתו מאונה בצורה לא סדירה. (Dufour-Dror & Fragman-Sapir 2019). הפרחים קטנים ירוקים, ערוכים בקבוצות בתפרחת דמוית שיבולת. פרחי הזוויג הזכרי צפופים בציר העליון של השיבולת בראש ענף (פינברון-דותן. דנין 1991). בעוד פרחי הזוויג הנקבי נמצאים בציר התחתון או בחיק עלה. לפרחי הזכר 5 עלי כותרת ו-5 אבקנים. פרחי הזוויג הנקבי חסרי כותרת, השחלה עילית פחוסה בה מתפתח עובר סלילני ובראשה 2 עמודי עלי. הפרח מוגן ועטוף ב2 חפים גדולים נפוחים. הפרי המתפתח הוא שקיק קרומי וספוגי עטוף בחפים (שמידע 2005), צורתו כאגס כדורי גודלו 1 ס"מ צבעו ירוק. מעטפת הפרי לעיתים בעלת עורקים בולטים מרושתים. הפרות ניתקים מהצמח ונפוצים ברוח (פרגמן-ספיר 2008) פורח במשך כל הקיץ ממאי עד נובמבר.

מלוח ספוגי. מימין ומשמאל בקצות הענפים מצויים פרחים ירוקים חד זוויגיים. פרחים זכריים מצויים גבוה בענף (תמונה משמאל).
 הפרחים הנקביים חסרי כותרת יושבים בחיק עלים או ענף. הפרי שקיק קרומי ספוגי. צילמה ערגה אלוני ©

מלוח ספוגי סובלני ביותר לתכולת מלח בקרקע שמו נובע מהעובדה שהוא צובר מלח בעלים. המים המלוחים נקלטים מהקרקע באזור גידולו ועולים בצינורות ההובלה לחלקי הצמח. הם מופרשים בחלקי העלה דרך השערות הכוכביות (Mozafar A. Goodin IR 1970) המלח נצבר שם ומופרש מגוף הצמח. נביטת הצמח קלה והוא נובט במקומות שונים במדבר בתקופת החורף. יכולתו לגדול באזורים מדבריים הפך אותו לצמח מרעה חשוב באזורים שחונים. הוא הובא ארצה כצמח מספוא בשנת 1950 מאוסטרליה בה הוא נפוץ ביותר בחלקה הדרומי. באוסטרליה מוכרים שני מינים דומים שלעיתים גדלים יחד: A. holocarpa **מלוח ספוגי** הגדל בארץ ומין נוסף דומה לו A. spongiosa. ההבדל ביניהם הוא גודל הפרי. למין השני פרי קטן בגודל 4-6 מ"מ ופטוטרת העלה קצרה או חסרה.

עלי הצמח שימשו בעבר כמזון לאדם. שטיפת העלים והרחקת חלק מהמלחים מאפשרת את אכילתם.

נפוץ בנגב בדרומו ומערבו. בהר הנגב, באזור ים המלח ובערבה. גדל בערוצים יבשים, צידי דרכים ושטחים נטושים.

בסוג מלוח קיימים כ- 300 מינים, בארץ 13.

ספרות

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

פאהן א. 1987. אנטומיה של הצמח. הוצאת הקיבוץ המאוחד עמ. 150-152

פרגמן-ספיר א. 2008. פרחי עין גדי וחוף ים המלח. מדריך לצמחי בקע ים-המלח וחוף עין גדי. "אחוה" ירושלים.

שמידע א, דרום ד 2000. מדריך פרחי הבר בישראל כרך ב' הוצאת כתר.

Dufour-Dror JM. & Fragman-Sapir O. in Dufour-Dror JM (2019). Alien Plant Species in Natural & Disturbed Areas in Israel. Alien Invasive Plants in Israel, ed. 2: 1-246. Dan Perry Pub. Nature & Parks Authority, Israel Ministry of Environmental Protection

Mozafar A. and Goodin IR. 1970. Vesiculated hairs: a mechanism for salt tolerance in *Atriplex halimus* L. Plant Physiology 45: 62-65

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע 2023 מלוח ספוגי, ח"ש "אוסטרלי" הגדל בצידי דרכים באזורים מדבריים (יולי 2023), כתב-עת כלנית מס.9

=====